

Bilten #8

AKADEMI KREYÒL AYISYEN

Piblikasyon oktòb 2021

Souveni seremoni omaj pou akademisyen Ernst Mirville

Tit yo

- Lang Kreyòl tout kote, san fòs kote ! P.2
- Akademi Kreyòl Ayisyen nan lansman dezyèm edisyon Festival Entènasyonal Literati Kreyòl P.3
- Lang kreyòl, yon zouti fondamantal nan sistèm medikal peyi Ayiti P.4
- Omaj pou Akademisyen Ernst Mirville P.5
- Yon bout nan mesaj Akademi Kreyòl Ayisyen nan okazyon Jounen entènasyonal Lang manman (21 fevriye 2021) P.6
- Yon djakout koze sou Félix Morisseau Leroy P.7

- Jounen entènasyonal Lang ak Kilti kreyòl an twonpèt nan Palè minisipal Dèlma 33 P.8 /P.9
- Yon vèsyon kreyòl Konvansyon Nasyonzini sou dwa moun andikape yo P.9
- AKA te fè eskal nan komin Laskawobas P.10
- Akademisyen Pauris Jean-Baptiste louvri kè li nan Direction Nationale du Livre (DNL) P.11
- Pwogram Akademi Kreyòl Ayisyen pou Mwa lang ak kilti kreyòl 2021 P.12

EDITORIAL

Lang kreyòl tout kote, sanfòskote !

Rankont sou teren ak echanj sou entènèt toujou bay Akademi Kreyòl Ayisyen plis endikasyon sou pi bon fason pou li akonpli misyon li, jan lalwa ak Konstitisyon peyi a prevwa sa. Sitiyasyon sa yo toujou mete AKA fasafas ak angouman plis swaf popilasyon an genyen pou li wè yon chanjman veritab sou tableyo reyalite sosyolengwistik peyi a. Virewon Akademi an fè nan tout kwen ak rakwen peyi a pèmèt li konstate kòman liy yo kòmanse bouje. Gen anpil vye konplèks, prejije, diskriminasyon ak pawòl dezoblijan yo konn kole sou do lang kreyòl la ki pran gwo pataswèl.

Paregzanp, jounen jodi a, anpil moun voye jete byen lwen koze ki te vle fè kwè lang kreyòl la ap separe Ayiti ak rès monn lan epi anpeche peyi a devlope. Pou kounye a, kote ki gen anpil Ayisyen k ap viv tankou Etazini, gen kou kreyòl nan inivèsite epi gen sèvis ki disponib an kreyòl pou kominate ayisyen an. Sa lakòz anpil etranje aprann lang kreyòl la tou. Alèkile, tout moun konnen li difisil pou yon pèp fè yon pa kita yon pa nago sou wout devlòpman san lang li ak kilti li ki se prensipal mak idantité li. Pozisyon Lachin okipe nan lemonn jodi

a se prèv pawòl lang yon pèp kapab izole li a pa kanpe sou anyen.

Depi digdantan, pèp ayisyen an te toujou rekonèt se kreyòl nou ye. Li te toujou konnen kreyòl pale kreyòl konprann. Jodi a plis pase yè, lang kreyòl la se prensipal zouti komunikasyon pèp ayisyen an. Se sèl mwayen li genyen pou li resevwa, transmèt konesans ak enfòmasyon. Li dwe klè pou tout moun kreyòl la dwe tout kote san fòskote, si nou pa vle Republik la tounen yon Republik bèbè.

Men pou sapa rive, fòk bò kote travay Akademi an, enstitisyon tankou Ministè Edikasyon Nasyonal ak Fòmasyon Pwofesyonèl (MENFP) prandispozisyon pou fè aplike kòmsadwa Pwotokòl Akò lite siyen ak Akademi Kreyòl Ayisyen nan lane 2015 ki di aklè: lang kreyòl la dwe preznan fòskote nan preparasyon kourikoulòm ofisyèl Ministè a, nan preparasyon materyèl ak liv lekòl, nan sikilè ak enfòmasyon Ministè a ap voye bay lekòl ak laprès; Ofis Pwoteksyon Sitwayen (OPC), Enstiti Byennèt, Sosyal ak Rechèch (IBESR) ak lòt enstitisyon dwe rantre nan wonn nan tou, jan Rezolisyon ki te soti nan fowòm sou dwa lengwistik timoun yo, 16 septanm 2016

la prevwa sa. Rezolisyon sila a di aklè: "Leta gen obligasyon pou fè adopte lwa yo nan respè dwa lengwistik tout Ayisyen; tout enstitisyon dwe respekte sa Konstitisyon peyi a mande konsènan itilizasyon tou de (2) lang ofisyèl peyi a: se pou tout enstitisyon yo pibliye tout komunikasyon, tout anons, kit se sou medya sosyal kit se sou papye, nan de (2) lang yo".

Se pa nòmal pou yon Ayisyen santi li se moun vini nan pwòp peyi li. Tout Ayisyen dwe ka viv idantite lengwistik li nan tout nivo. Nou dwe kontinye kreye plas pou lang nou an gen lavwa ochapit toupatou nan diplomasi, preskripsiyan doktè, lasyans, domèn atistik, sèvis relijiye, sistèm jistis la, dokiman administratif ak ofisyèl yo, elatriye...

Akademi ap ankourage pwofesyonèl tout domèn sèvi ak lang kreyòl la san baboukèt, san konplèks, san jennman... Pou lang kreyòl la ka tout kote sanfòskote, Leta ak aktè nan sosyete civil la dwe montre bòn volonté yo pou yo tabli ansanm yon peyi san esklizyon, kote pik kon mawon zannanna kon pengwen ap ka viv kreyolite yo libelibè ●

**Sekretarya Egzekitif
Akademi Kreyòl Ayisyen**

AKA nan lansman dezyèm edisyon Festival Entènasyonal Literati Kreyòl

Foto lansman FEL Kreyòl 2020

Lansman dezyèm edisyon Festival Entènasyonal Literati Kreyòl (FEL) fêt mèkredi 2 desanm 2020 nan lokal Centre culturel Cinématèque ki chita kò li Tijo Pòtoprens, Ayiti.

Elèv lekòl, atis, kreyololis, ekriven, pwofessè, reprezantan enstitisyon piblik kou prive te mobilize pou okazyon an.

Nan diskou sikontans li, Vis prezidan Akademi Kreyòl Ayisyen an, Frantz Michel Grandoit, mete aksan sou enpòtans travay ekriven ak powèt, tankou Félix Morisseau Leroy, Georges Castera, Manno Ejèn, Frankétienne, pou site sa yo sèlman nan devlòpman lang kreyòl ayisyen an.

Daprè Akademisyen Grandoit, literati kreyòl la se yon laboratwa kote nou kapab swiv evolisyon lang kreyòl la nan plizyè dímansyon.

Sou bò pa li, Akademisyen Christophe Philippe Charles felisite ekspò òganizatè festival la. Akademisyen an raple obligasyon lwa kreyasyon Akademi an fè li pou li nonsèlman ankouraje tout inisyativ ki vize fè pwomosyon lang kreyòl la, men tou, AKA dwe fè tout sa li kapab pou Ayiti toujou kenbe plas lidè li nan sa ki konsène lang kreyòl la nan Karayib la.

Nap raple dezyèm edisyon Festival Entènasyonal Literati Kreyòl te dewoule soti 2 rive 6 desanm 2020 nan Pòtoprens ak nan plizyè vil pwovens tankou Senmak, Gonayiv, Bonbadopolis, Okay ak Mòlsennikola.

Akademi Kreyòl Ayisyen swete òganizatè Festival Entènasyonal Literati Kreyòl yo kontinye travay pou bay lang kreyòl la plis jarèt. ●

Lang kreyòl, yon zouti fondamantal nan sistèm medikal peyi Ayiti

Akademisyen Gérard Marie Tardieu

Fakilte Medsin ak Famasi Inivèsite Leta Ayiti pote kole nan selebrasyon mwa lang ak kilti kreyòl mwa oktòb 2020 an. Akademi Kreyòl Ayisyen (AKA) te reponn envitasyon etidyan PCM1 ak PCM2 Fakilte a. Nan okazyon sa a, Akademisyen Gérard Marie Tardieu te prezante yon konferans sou wòl ak enpòtans lang kreyòl la.

Konferansye a te mete aksan sou nesesite pou aprantisaj nan tout nivo fèt nan lang tout Ayisyen konprann nan ki se kreyòl. Pou amelyore nivo enstriksyon an, kreyòl la dwe pi preznan nan sistèm edikasyon an epi fòk sa fèt nan tout disiplin yo.

Pwofesè yo dwe fè kou yo an kreyòl, yo dwe tradui konsèp yo nan lide pou yo kapab disponib nan kreyòl paske se an kreyòl etidyan yo reflechi, nou t ap site Gérard Marie Tardieu. Daprè Akademisyen an yon travay konsa ap pèmèt etidyan nan

medsin ak lòt disiplin ki lye ak medsin yo aprann pi vit, pi byen epi transmèt konesans yo san fay. Se yonn nan pi gwo pwen k ap ranfòse sistèm sante a ak kapasite moun k ap travay nan domèn lasante yo. Pi lwen, konferansye a fè konnen si travayè sante yo itilize lang kreyòl pandan y ap bay malad yo swen, sa kapab pèmèt pasyan yo devlope pi bon rapò konfyans ak medsen k ap pran swen yo a, paske

pou li di pasyan an egzakteman sa li genyen. Yon travay konsa ap pèmèt pasyan an pa pè pale, epi medsen an ap kapab esplike pasyan an pi byen maladi li genyen an ak sa li dwe fe pou li jwenn lagerizon.

Nan boukante lide ak entèvennan an, etidyan yo te pale sou reyalite peyi a kote lang kreyòl la poko jwenn vrè plas li nan enstitusyon piblik yo. Panse an kreyòl epi etidye an fransè rete yon gwo baryè pou etidyan yo ki swete jwenn dokiman medsin yo nan lang kreyòl. Konsa, etidyan yo ap aprann pi vit, pi byen epi devlope pi bon rapò ak pasyan yo, kote majorite a pale sèlman kreyòl.

Akademisyen Tardieu envite pwofesyonèl sante yo bay lang kreyòl la plis enpòtans nan travay yo. Konsa, medsen ak pasyan ap devlope pi bon relasyon.

Foto asistans lan

pasyan sa yo ap kapab esprime yo nan lang yo pou di sa yo santi ak difikilte y ap viv. Konsa, medsen an ap kapab itilize konsèp ki tradui nan lang kreyòl la

Akademisyen an souliye enpòtans komunikasyon nan lang kreyòl pandan li ankouraje tout lòt pwofesyonèl yo fè menm jan an nan domèn pa yo. ●

Omaj pou Akademisyen Ernst Mirville !

Akademisyen Ernst Mirville

Vandredi 30 jiyè 2021, Akademi Kreyòl Ayisyen organize yon seremoni pou li salye memwa Akademisyen Ernst Mirville ki mouri 8 jen 2021. Nan yon anbyans kote mizik ak pwezi te melanje ak temwanyaj, AKA te rann potorik gason sa a yon omaj ki koresponn ak dimansyon li.

Divès Akademisyen, fanmi, Konseye konsilitatif, reprezantan Tanbou-Literè, te pran lapawòl pou temwanye sou lavi, zèv ak pwofondè travay Akademisyen Mirville yo.

Prezidan Akademi Kreyòl Ayisyen an, Akademisyen Pierre-André Pierre salye memwa yon Mapou ki pati; pou Vis prezidan KAd la, Akademisyen Michel Frantz Grandoit, se yon gwo pèt pou sosyete a.

Pou Manno Ejèn (Prezidan fondatè Regwoupman Ekriven Kreyòl), Jan Mapou (Konseye konsilitatif AKA/ansyen Prezidan Sosyete Koukouy) ak Jean Robert Placide (Konseye konsilitatif AKA/manm Sosyete Koukouy Kanada), Akademisyen Ernst Mirville se yon pèsonaj ki te angaje li pou koz peyi li, teyorisyen majè Mouvman Kreyòl Ayisyen an (MKA).

Pwofesè Sandy Larose, yonn nan pipwòch kolaboratè Akademisyen an, prezante Ernst Mirville tankou yon gid, yon nom ki te gen anpil pasyon pou rechèch. Li te toujou pare pou li akonpanye tout jèn ki te vle avanse nan yon karyè akademik. Yon lòt bò, komedyèn Michelle St-Félix, aktyèlman prezidan regwoupman literè ak atistik Tanbou-Literè, pa te manke mo nan temwanyaj li sou enplikasyon Doktè Ernst Mirville nan tout inisyativ manm regwoupman an te konn pran. Madam St-Félix raple tou wòl fondamantal Akademisyen an te jwe nan kreyasyon estrikti sila a nan lane 2011. Li te rapousuiv pou li di se avèk anpil onè ak fyète Tanbou-Literè te pwopwoze kandidati gwo potorik sa a pou li te vin manm Akademi Kreyòl Ayisyen an. Nou dwe raple tou Akademisyen Clotaire St-Natus te li yon akwostich li te ekri pou kòlèg Akademisyen li.

Pi lwen, sè Akademisyen an ki te patisipe nan seremoni omaj sila a, te prezante frè li kòm yon sitwayen responsab. Selon temwanyaj Claudette Mirville, Akademisyen an te déjà kòmanse travay depi sou ban lekòl pou ede lòt ti frè li peye lekòl, yon bèl egzanp fratènité ak lanmou.

Seremoni omaj sa a se te okazyon pou Akademi an te fè asistans lan reviv, atravè pwojeksyon foto, kèk moman nan lavi Doktè a. Yon estrè emisyon “Pawòl kreyòl” sou radyo Signal FM Anivince Jean Baptiste te fè kòm omaj pou Akademisyen an te sèvi kòm fon pandan seremoni an. N ap souliye, travay pwodiksyon doktè Ernst Mirville touche plizyè domèn: lengwistik, literati, istwa, etnolengwistik, komunikasyon pou nou site sa yo sèlman.

Pou fini, Sekretè Egzekitif Akademi Kreyòl la, Luna Gourgue swete pou pwodiksyon ak eritaj Akademisyen Ernst Mirville kontinye sèvi kòm limyè pou ede sosyete a rete djanm epi pou pèp la kontinye itilize lang kreyòl la libelibè. ●

Yon bout nan mesaj AKA nan okazyon Jounen entènasyonal Lang manman (21 fevriye 2021)

Kèk manm KAd la

Pou ane 2021 an, nan okazyon Jounen entènasyonal lang manman, Akademi Kreyòl Ayisyen (AKA) te mete ak-san nan mesaj li menmjan ak UNESCO, sou wòl ak enpòtans lang manman nan aprantisaj elèv lekòl. Pandan lòt peyi ap travay pou bay lang manman plis plas, AKA di li regrett lekòl ak lòt enstitisyon nan peyi a poko konprann nesesite pou li bay lang kreyòl la plas li merite.

« San bri san kont, nou konnen deja, kreyòl se lang pèp ayisyen praktike nan sosyete a an jeneral, men lekòl ak enstitisyon peyi a poko alien yo vre pou lang kreyòl ayisyen an sèvi yo kòmsadwa, dekwa pou li tounen lang ansèyman ak aprantisaj nan sistem edikasyon peyi a epi pou li layite toupatou nan administrasyon ak komunikasyon ofisyèl. Pi bon sèvis nou ka rann timoun yo depi yo tou piti, se pèmèt yo viv nan lang manman ak papa yo. Ayiti ap esperimante yon reyalite ki depaman ak jan timoun ta dwe evolye nan lang yo.»

Yon lòt kote, Akademi an pwofite ankouraje tout moun ak sektè ki deja angaje yo nan batay sa a epi li lanse yon apèl bay tout enstitisyon nan peyi a pou yo pote kole ak li yon fason pou lang kreyòl la tabli sanfòskote nan sosyete a.

« Akademi Kreyòl Ayisyen ap salye tout enstitisyon, tout aktè, kreyatè... ki kontinye pote kole nan batay pou yo respekte dwa lengwistik tout Ayisyen an jeneral, ak dwa timoun yo, an patikilye. Pou AKA, menm jan pou UNESCO, lang manman se yon gwo zouti pou devlopman lespri timoun. Akademi an rekònèt gen anpil jefò ki fèt nan kèk enstitisyon pou kreyòl sèvi kòm lang nan ansèyman ak aprantisaj, men tou, AKA kwè rete gwo jefò ki pou fèt pou pwogrè tout timoun yo nan lang yo.»

Lasyans montre gen bon jan relasyon ant aprantisaj ak lang aprantisaj. Nan sans sa a, sosyete a dwe louvri je li pou timoun yo resevwa edikasyon nan lang manman yo. Se yon travay kolektif ki egzije bon jan kolaborasyon ak tout sektè nan sosyete a. Jiskounye a, gen lekòl k ap bay elèv pinisyon poutèt yo pale kreyòl nan klas; se yon atitud ki pa mache ak devlopman ni pèsonalite timoun alewè pou entèlijans yo.»

Akademi Kreyòl Ayisyen raple, swivan tèm li kenbe pou ane 2021 an, pou peyi a pran wout pwogrè ak devlopman, se pou li dakò mete lang kreyòl la, ki se lang manman nou, nan vrè plas li nan Administrasyon piblik la ak enstitisyon prive yo.

Daprè UNESCO, yonn nan objektif selebrasyon Jounen entènasyonal lang manman an se konsève divèsite lengwistik epi fè pwomosyon edikasyon ki fèt nan lang manman. UNESCO estime yon edikasyon ki fèt nan premye lang timoun yo, ki se lang manman dwe kòmanse pandan yo toupti paske edikasyon yo resevwa a se fondamental aprantisaj la. Se okazyon pou desidè politik yo, edikatè ak anseyan, paran ak fanmi yo dwe pran plis angajman an favè enklizyon nan domèn edikasyon.●

Yon djakout koze sou Félix Morisseau Leroy *Anba Zanmann* kay Sonson Mathurin

Akademisyen Guy Gérald Ménard

Dimanch 11 oktòb 2020, nan kad aktivi- te selebrasyon Mwa lang ak kilti kreyòl, «Anba Zanmann Kay Sonson Mathurin» louvri pòt li byen laj pou li resevwa Akademisyen Guy Gérald Ménard, nan yon entèvansyon sou tèm : **“Angajman sosyal ak revandikasyon popilè nan zèv Félix Morisseau Leroy”.**

Akademisyen Ménard louvri entèvansyon li a ak yon pawòl ekriven Paul Laraque : « Malere ki te aprann li ak ekri kreyòl soti toupatou ann Ayiti vin devan tonn Morisseau pou di powèt yo a mèsi papa, mèsi pou powèm natifnatal ou yo, mèsi pou powèm djakout yo, pou *Antigòn*, pou ti vwayaj nan lalin, mèsi pou Jak Aleksi... ». Guy Gérald Ménard, rale plizyè

powèm Morisseau Leroy pou li montre kòman kesyon sosyal, politik ak revandikasyon popilè yo sèvi angrè pou enspirasyon powèt la. Otè Djakout 1, 2, 3, 4 la lonje dwèt li sou legliz katolik li wè kòm reprezantan loksidan kreyòl, OEA, rejim diktati sanginè ki t ap kolboso lavi ak lavni, daprè konferansye a ki fè konnen pou plim ekriven an pa te bèbè sou kondisyon travayè yo ak puisans enperyalis ki vle fè dappiyant sou peyi a kòmanse Mòlsennikola.

Se pou sa menm, nan yon powèm, ekriven an mande pou yo pa manyen Mòlsennikola epi li deklare karebare, nan yon lòt tèks, OEA se twa lèt pou nou pè nan alfabè a...

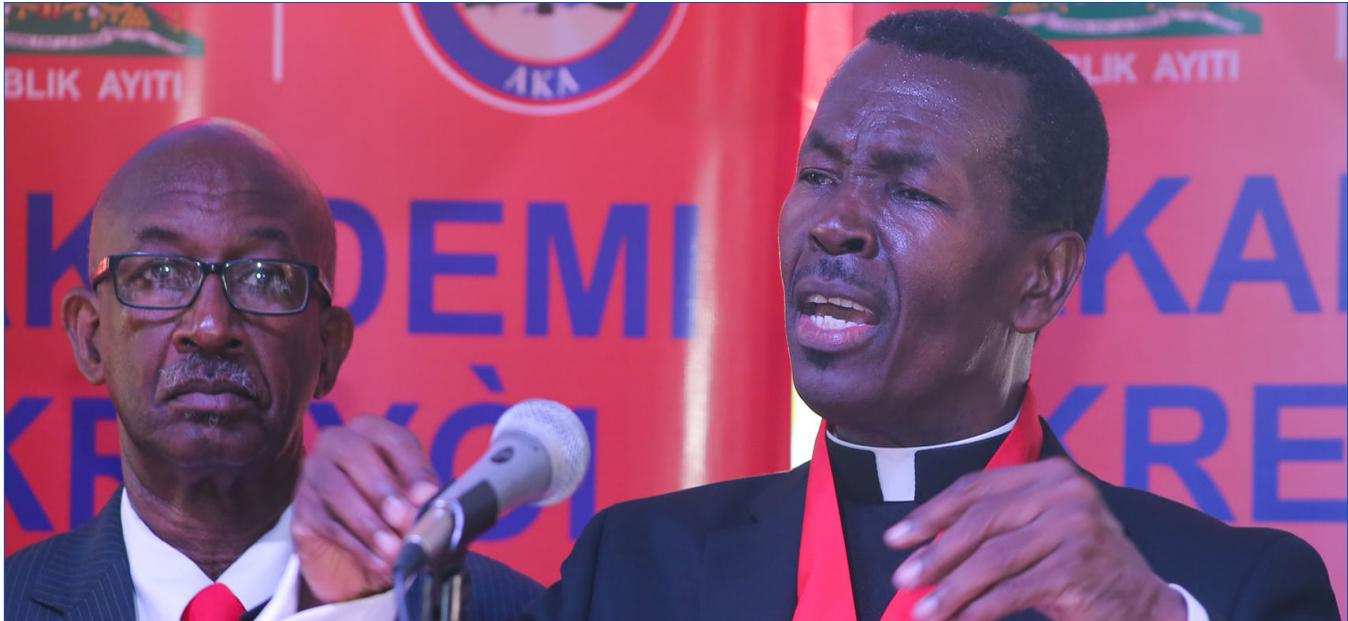
Akademisyen Ménard fè konnen, malgre posibilité li te genyen pou li fè lanavèt toupatou nan lemonn ki pèmèt li dekouvri divès kilti epi rankontre ekriven,

atis ak chèf Leta, powèt Morisseau Leroy konstui yon pwezi ki chita sou revandikasyon popilè, yon teyat k ap dodomeya nan imajinè kolektif ayisyen an.

Akademisyen an di li regrett kritik literè yo pa fouye tèks Morisseau Leroy yo ase pou pèmèt plis moun dekouvri richès tout kalite (semantik, leksikal...) k ap taye banda nan chak travay ekriven sa a kite pou memwa literati lang kreyòl la.

Plizyè pèsonalite te prezan nan kad konferans sila a tankou Akademisyen Christophe Philippe Charles, Akademisyen Pierre Michel Chéry, pwofesè Claude Roumain, pwofesè Claude Werleight, Jean Emmanuel Jacquet (Direktè jeneral Direction Nationale du Livre) ak Rodolphe Mathurin (Sonson). Pou mete yon ti seriz sou gato a, Atis Roldy ak Herby François te jwe kèk moso mizik. ●

Jounen entènasyonal lang ak kilti kreyòl an twonpèt nan Palè minisipal Dèlma 33

Soti agoch rive adwat, Sekretè jeneral ak Prezidan Akademi an

Akademi Kreyòl Ayisyen selebre 37ème Jounen entènasyonal lang ak kilti kreyòl mèkredi 28 oktòb 2020, nan Palè minisipal, Dèlma 33. Seremoni ofisyèl sila a, ki te mobilize divès pèsonalite politik ak kiltirèl, te mete bout ak yon seri aktivite Akademi an te lanse depi jedi 1e oktòb la anba tèm: « *Lang kreyòl la se gadyen eritaj kiltirèl nou !* ». Apre asistans lan fin chante Im nasyonal la, se atis Atchassou ki te fè tanbou li pale ibo, petwo, yon fason pou louvri baryè a bay diskou ofisyèl yo.

Pou okazyon an, Premye minis Joseph Jouthe raple enpòtans lang kreyòl la nan lavi popilasyon an, pandan li reyafime volonte li pou gouvènman l ap dirije a bay Akademi an tout akonpayman posib pou ede li vanse ak pwojè li yo. Sekretè Leta alfabetizasyon an Hervé Saintilus, bò kote pa li, mande pou Leta a mete plis kichòy nan bidjè enstitisyon tankou Akademi Kreyòl Ayisyen, Sekreteri Leta Alfabetizasyon, yon mannyè pou yo jwenn mwayen pou yo fè travay yo pi byen nan benefis lang kreyòl la ki se yon eleman enpòtan nan patrimwàn kiltirèl imateryèl pèp ayisen an.

Yon pati nan asistans lan

Rektè Inivèsite Leta a, Fritz Deshommes, pa t manke felisite AKA k ap fè yon travay enteresan nan sosyete ayisen an, menmsi, li rekònèt, rete anpil lòt travay ki pou fèt pou lang nasyonal nou an okipe plas li merite okipe nan tout dimansyon lavi nasyon an.

Ansyen Premye minis Evans Paul, Direktè jeneral Ministè Kilti a Camy J. Depas, Direktè jeneral Di-reksyon Nasyonal Liv la Jean Emmanuel Jacquet se kèk nan pèsonalite ki te fè deplasman pou gwo evènman sila a.

Konpayi Teyat Palto Vanyan ak Tanbou-Literè te mete plis koulè atravè prestasyon atistik pa yo nan moman solanèl sila a.

Nan diskou sikontans li, prezidan AKA a, Pierre-André Pierre envite tout sektè itilize lang kreyòl la nan tout nivo administrasyon peyi a. Li raple jouk jounen jodi a, lang kreyòl la poko jwenn plas li merite nan sistèm jistis peyi a. Akademi Kreyòl Ayisyen te tou pwofite remèt Jij Loubens Elysée

yon plak. N ap raple, Jij Elysée te prezide yon konpozisyon ki te rann yon desizyon jistis an kreyòl. Nan menm okazyon an, AKA te onore journalis Lilianne Pierre Paul, pou travay pwomosyon li fè nan bay nouvèl nan lang kreyòl nan radyo.

Pou mete bout nan selebrasyon an, Roosevelt Saillant (BIC) te mete yon anbyans pwennfèpa nan piblik la ak kèk bèle moso mizik li te rale nan repètwa li. ●

Yon vèsyon kreyòl Konvansyon Nasyonzini pou dwa moun andikape yo

Nan mitan, Sekretè Egzekitif AKA, Luna Gourgue

Akademi Kreyòl Ayisyen (AKA) patisce, madi 11 me 2021 an, nan lokal “Bureau du Secrétaire d’État pour l’Intégration des Personnes Handicapées (**BSEIPH**)”, nan prezansyon ofisyèl vèsyon kreyòl dokiman ki pote non: «Convention des Nations Unies sur les droits des personnes handicapées».

Se nan kad pwojè ki pote non « *Kominote pou nou tout* » yo tradui dokiman sa a nan sousi pou anpeche izolman moun andikape yo nan sosyete a, yon fason tou, pou ankouraje chak gress Ayisyen konnen epi konprann dwa moun andikape yo.

Se nan ane 2006 peyi manm Nasyonzini yo te adopte Konvansyon sila a ki antre an aplikasyon de (2) ane apre. Ayiti te ratifye li an 2009.

Konvansyon Nasyonzini sou dwa moun andikape yo genyen yon

preyanbil, 50 atik plis yon Pwotokòl fakiltatif pou Konvansyon sou dwa moun andikape yo ki genyen 18 atik ladan li.

KONVANSYON NASYONAL SOU DWA MOUN ANDIKAPE

VÈSYON KREYÒL AYISYEN

Paj kouvèti dokiman an

Akademi kreyòl Ayisyen ankourage lòt enstitisyon piblik yo fè menmjan ak biwo Sekretè Leta pou entragrasyon moun andikape yo, ki te mande epi jwenn sèvis AKA nan revizyon vèsyon kreyòl dokiman an. ●

AKA te fè eskal nan komin Laskawobas

Se nan yon *Détente Ciné* ki te plen ak eti-dyan, elèv Nouvo segondè, pwofesè san blye pwofesyonèl k ap travay epi reflechi sou lang kreyòl, Akademisyen Pierre Michel Chéry te prezante yon konferans, lendi 26 oktòb 2020 nan komin Laskawobas. Konferansye a te mete aksan sou pwoblèm entèferans ant franse ak kreyòl nan peyi Ayiti ki genyen move konsekans sou sistèm edikasyon an ki boujonnen tout kalite prejije.

Konsènan evolisyon lang kreyòl la, Akademisyen Pierre Michel Chéry fè konnen gen plizyè apwòch pandan li souliye nesesite pou nou pa rete esklav yonn oubyen lòt. Daprè otè *Dogid Atisou a*, chak kominote

nan devlopman menm jan li te sèvi nan liberasyon peyi a. Kreyòl kapab fasilité lavi nan kominote yo plis pase lang etranje yo. Dayè okenn peyi pa ka devlope nan mete sou kote pwòp lang li. Mete sou sa, kreyòl la se yonn nan makfabrik ki idantifye Ayisyen yo tout kote yo pase sou latè.

Akademisyen an te pwofite ankouraje enstitusyon Leta kou privé pou yo ekri lang kreyòl la byen jan prensip lang lan mande sa, yon mannyè pou nou sispan simen konfizyon nan sosyeta a.

Pierre Michel Chéry swete chak Ayisyen konprann kreyòl la pa sèlman yon lang moun pale, men li se yon kilti, yon fason moun viv e ki fasilité lavi nan mitan kominote a.

Akademisyen Pierre Michel Chéry nan mitan kèk patisipan

Pierre Michel Chéry deklare li swete chak Ayisyen konprann plas lang kreyòl la nan idantite yo kòm premye pèp nwa ki soti tèt li anba sistèm esklavaj la. Akademisyen an fè konnen pèsonn pa dwe blye kreyòl se yonn nan pi gwo zouti ki te pèmèt nou reyalize 1804. Lang kreyòl ayisyen an se yonn nan gwo pyon pam i tout zam ki t ap konbat sistèm kolonyal ak esklavajis la. Otè *Bèbè Goltgota* a envite tout patisipan yo ak sila yo ki t ap swiv konferans lan sou paj Akademi an, idantifye tèt yo ak lang kreyòl la ki jodi a kapab kontribye

Se Sant Kiltirèl Lawonze ki se yon asosyasyon ki regwoupe atis, ekriven, dizè, elatriye, ki te prensipal òganizatè evenman sila a. Akademisyen an felisite epi li ankouraje sant lan pou bél aktivite sila a ki antre nan lojik fè pwomosyon ak valorizasyon lang kreyòl ayisyen an.

Akademi Kreyòl Ayisyen (AKA) te reponn en-vitasyon sila a, nan kad aktivite pou selebre mwa lang ak kilti kreyòl 2020 anba tèm : « *Lang kreyòl la se gadjen eritaj kiltirèl nou !* ». ●

Pauris Jean-Baptiste louvri kè li nan Direction Nationale du Livre

Moderatè aktivite a, Anivince Jean Baptiste ak Akademisyen Jean Pauris Jean-Baptiste

Nou 14 oktòb 2020. 1 è PM apèn fin chante. Nan Sal Konferans Direction Nationale du Livre yon gwoup moun byen motive enstale yo kèpòpòz pou yo tandé Akademisyen, ekriven Jean Pauris Jean-Baptiste nan yon kozri sou lavi li, zèv li ak angajman li kòm kreyolis. Se Anivince Jean Baptiste ki te jwe wòl moderatè. Pou louvri vàn lapawoli a, Akademisyen an rale mete sou tapi a yon bann peripesi li te rankontre sou chemen li ki rive fòje nan fason pa yo modèl moun li ye jounen jodi a. Li sonje yon fwa li te ale lekòl, pwofesè a voye li retounen. Pwofesè a te menm voye Pauris travay latè poutèt de (2) mo franse li potko ka teke. Akademisyen an sonje reyaksson papa li ki te konprann lekòl rete anpil pou li aprann si li konprann « *Pale franse vle di gen lespri pou sa* ».

Akademisyen Jean Pauris Jean-Baptiste

Jean Pauris Jean-Baptiste se yonn nan ekriven ayisyen ki pibliye plis woman nan tout istwa literati kreyòl la. Avèk woman *Nan lonbray inosans*, li te dekwoche nan lane 1985 Pri Deschamps, yonn nan Pri literè ki gen plis prestij nan peyi a. Gwo pèsonaj sila a, ki okipe de (2) fwa fonksyon

Prezidan Akademi Kreyòl Ayisyen (2014 - 2016 / 2016 - 2018), fè konnen istwa k ap defile nan woman li yo pa kite dèyè reyalite ak anbyans monn riral ayisyen an, presizeman Tènèv, kote li fèt nan dat 14 mas 1936. Se petèt yonn nan rezon ki fè plizyè kritik literè mete woman ekriven an nan kategori woman peyzan. Pou otè *Deblo Zabèl Boborìa*, yon moun k ap ekri dwe gen yon misyon. Li souliye yon ekriven ayisyen ki konsyan pa ka mete sou kote dimansyon istorik pèp ayisyen an lè 1 ap ekri. Pandan entèvansyon li a, Akademisyen Jean Pauris Jean-Baptiste raple plas fondalnatal lang kreyòlla dwe jwe nan tout demach devlopman dirab peyi Ayiti.

Nan asistans lan, te genyen élèv, etidyan, tizè literati... Atis Herby François te chante kèk moso nan repètwa li pou li mete plis gou nan anbyans moman an.

Jean Pauris Jean-Baptiste pibliye plis pase 15 liv. Yo sèvi ak plizyè nan tèks li ekri yo pou fè kou lekòl. Pami pwodiksyon li yo, nou jwenn: *Chwichwi Granchemen*, 1975; *Sogo nan kwazman gran chimen*, 1979; *Lekti sou 2 chèz*, 1981; *Istra yon chat baka*, 1983; *Zing lavi*, 2008; *3^{èm} kout flach sou 303 pwovèb Ayiti*, 2011.

Akademisyen Jean-Baptiste se yon moun ki pibliye an kreyòl, ki renmen kreyòl e ki pase yon bon pati nan lavi li ap defann lang kreyòl ayisyen an, ki se lang majorite a. ●

Espas lektè yo

Pou ou bay lide ou sou travay Akademi Kreyòl Ayisyen fè déjà ak lòt travay li ta dwe fè! Si ou bezwen enfòmasyon sou Akademi Kreyòl Ayisyen an!

Ekri Akademi an sou:

direksyonkominikasyon@akademikreyol.net oubyen ou ka vizite paj facebook akademi an: facebook/akademikreyol ak sit entènèt li: www.akademikreyol.net.

Pwovèb kreyòl:

Lè kòk pa nan batay, li wè kout bék li ta fè

Tout pale fanatik Racing yo ap pale a, poukisa yo pa bat ekip la lòtrejou? Se konsa nèg ti zòrèy « Lè kòk pa nan batay, li wè kout bék li ta fè ». Lè Racing te sou teren an avanzyè se bimen yo t ap bimen li ak gòl.

Ekip Bilten an

Pwodiksyon

Direksyon kominikasyon AKA

Redaksyon

Anivince JEAN BAPTISTE
Iléus PAPILLON
Jean Emile PAUL

Koreksyon

Jean Rony BEAUCICAULT
Luna GOURGUE

Konsepsyon

Fedalson DESTINE

Piblikasyon

Sekretarya Egzekitif AKA

Pwogram kèk aktivite AKA pou Mwa lang ak kilti kreyòl 2021

Aktivite / tèm	Entèvenan	Kote / Espas	Dat / Lè
Konferans lansman selebrasyon mwa lang ak kilti kreyòl	KAD / SE / Minis Kilti ak Komini-kasyon	Lokal Ministè Kominikasyon	Jedi 7 oktòb 10è AM
1e vizyokonferans Tèm: Inisyativ kreyolis nan dias- pora a: aktivite yo, kontrent, pèspektiv...	Espas Kreyòl / Eritaj Kilti Kreyòl (Etazini); Sant N a rive (Kanada), Tchaka (Chili).	Zoom Facebook	Vandredi 8 oktòb 11è AM – 1è PM
2e vizyokonferans Esperyans redaksyon syantifik an kreyòl	Wisner BAGUIDY, Daniel SINEUS, Ary REGIS	Zoom Facebook	Jedi 14 oktòb 11è AM – 1è PM
3èm vizyokonferans Tèm : Kisa Doktè Ernst MIRVILLE kite pou lang ak literati kreyòl ayisen ?	Jean-Robert PLACIDE, kritik literè, konseye konsilitatif, Manm Sosyete Koukouy, Kanada	Zoom Facebook	Vandredi 15 oktòb 11è AM – 1è PM
5èm Vizyokonferans ak Direktè lekòl an kreyòl	Hilaire ACULAS / Bavon MARIE / Pè Alexandre KAKOLO BEYA	Zoom Facebook	Jedi 21 oktòb 10è AM – 12è PM
6èm vizyokonferans Tèm : Lang kreyòl nan lasyans	Renauld GOVAIN, Dwayen Fakilte Leng-wistik Aplike	Zoom Facebook	Vandredi 22 oktòb 11è AM - 1è PM
Selebrasyon Jounen Entènasional lang ak kilti kreyòl	Kad, SE, Ofisyèl, enstitisyon Patnè AKA, Ministè Kilti ... Aktivite kiltirèl	Lokal la pokonfime	Jedi 28 oktòb 10è AM – 12è PM

AKADEMI KREYÒL AYISYEN

#6, Ri des Marguerites, Turgeau, Pòtoprens, Ayiti

(509) 3333-0815,16,17 | 4363-6666 | 4363-5555

direksyonkominikasyon@akademikreyol.net

www.akademikreyol.net